

Op een tweesprong: Vertrouwen of Angst ?

0. Wat nu ?

Er is veel veranderd in kerk en geloof. Dat werd mij bij een recent bezoek aan het ziekenhuis nog weer eens duidelijk. Ik lag aan het infuus. Op de voet van het apparaat stonden de letters D.V. Ik vroeg de verpleegkundige: wat betekenen die letters? Toen ontstond het volgende gesprek:

Zij: wat dacht u?

Ik: Nou ja, ik denk daarbij aan de woorden Deo Volente.

Zij: Deo wat?

Ik: Deo volente.

Zij: Wat mag dat wel betekenen?

Ik: Zo iets als: 'als de Heer het wil'.

Zij: Dat klinkt me niet feministisch in de oren.

Ik: kon wel eens mee vallen.

Zij: Of gaat het over een andere Heer?

Ik: 'Ik dacht het wel'.

'Oh,' zei ze en maakte zich uit de voeten, 'bij ons betekenen die letters D.V. Dag Verpleging'.

Zo schrijdt de secularisatie voort.

Ik werk dat niet uit. De vraag is hoe verder? Waar haken we naar ? Vernieuwing!

* we zijn de negatieve ondergangsverhalen zat; die kennen we nu wel

* we hebben ook genoeg van irreële droombeelden, die nebo vergezichten; a la Mozes, die ziet het beloofde land in de verte, maar er ontbreekt een weg daar naar toe;

* we laten ons ook niet afschepen met opmerkingen als 'we hebben het ergste gehad', of 'we gaan de goede kant op', of nog erger 'klein is juist fijn'.

Wat dan wel ? We haken naar vernieuwing. Mooi, maar wat is daarvoor nodig? Vertrouwen ! Niet vertrouwen hebben, maar vertrouwen schenken: aan God, elkaar, en de buitenstaander.

Het effect daarvan is vermindering van afstand. Wat dat concreet betekent zien we bij Jezus. Hij verkleint de afstand tot God (noem Hem maar abba, pappa), tot de leden van de eigen gemeenschap, in het bijzonder de minst geachten (hij eet met zondaren en tollenaars), en tot de vreemdeling, zelfs de vijand (keer hem de linker wang toe, dwz. stap op hem toe in vertrouwen en begroet hem allerhartelijkst). Vertrouwen beïnvloedt dus alle relaties.

Vertrouwen! Daar komt het op aan.

We staan als het ware op een tweesprong. De keuze gaat tussen vertrouwen en angst. Er is geen derde weg.

We staan voor de keuze zegt Ds Karin van den Broeke, preses van de synode van de PKN.. "Vertrouw op de bevrijdende kracht van het evangelie. Laat u niet door angst regeren". Dat wordt met klem ook gesteld door Europa's meest gelezen theoloog: Eugen Drewermann die stelt dat er in het leven maar twee werkelijk belangrijke thema's zijn: vertrouwen en angst,, of anders gezegd liefde en dood.

Niet eenvoudig. Want soms verlies je zo maar de grond onder je voeten en zit je zo maar op de doodlopende weg van de angst. Petrus heeft dat ervaren. Letterlijk. Vol vertrouwen stapt hij uit de boot en loopt over de golven. Maar dan slaat de angst toe en zakt hij door de grond, het is dat iemand hem de hand toesteept en hem redt. Maar dat komt hem wel op een verwijt te staan van Jezus. Je hebt weinig geloof. Waarom heb je getwijfeld?' Het had kennelijk ook anders gekund.

Zo kan het ook ons gaan. Op zondag uitspreken dat onze hulp is van de Heer en dan op maandag, je laten beheersen door de angst. Wellicht komt ook ons dat te staan op het verwijt: doe nu eens wat je op zondag steeds weer beweert. Vertrouw. Over dat vertrouwen wil ik graag drie dingen zeggen.

1. Vertrouwen is fundamenteel en maakt al het andere mogelijk.

We hebben in de geschiedenis van *gemeenteopbouw* (GO) heel veel goede ideeën ontwikkeld. Ik noem naast vertrouwen vier waarden die voor de vernieuwing nodig zijn.

1) *Vertrouw elkaar ervaringsverhalen toe.* Verhalen! Die horen bij de kerk. Kerk is een verhaalgemeenschap. Het gaat niet zo zeer om discussiëren, maar om het delen van ervaringsverhalen. De essentiële vraag is bijvoorbeeld niet bestaat God, maar: hebt u hem wel eens ervaren? Henk de Roest spitst dat toe in de stelling: 'als kerkmensen op geen enkele manier aan elkaar of aan anderen kunnen vertellen dat zij iets van God merken in hun leven, dat blijft er niet veel over van het christelijk geloof.' Maar het delen van verhalen is niet eenvoudig. Het gaat zo maar niet. Het vraagt vertrouwen.

2). *Behandel elkaar en de ander met respect.* Zie de gemeente niet als een gemeenschap van leken, maar zie hen met Petrus als een koninklijk priesterschap. Dwz. zie hen als waardevol, begaafd - de Geest is uitgestort op allen – en maak dus ruimte voor mensen - leden van de gemeente en buitenstaanders - om mee te doen, zich te ontwikkelen van adressant tot participant. Verleid mensen van de tribune af te komen en het spel mee te spelen. Dat is ook het ideaal van bisschop Muskens. De film 'as it is in heaven' is voor hem een wenkend perspectief. Dus ruimte maken voor mensen. Waarom? Uit welwillendheid? Nee, omdat zij daar recht op hebben. Zoals de priester en praktisch-theoloog Haarsma het stelt: 'Allen zijn er toegeroepen en er toe bevoegd, niet door delegatie, maar rechtstreeks door de Geest'.

In Rotterdam preekt een ernstig zieke gastpredikant. Iedereen weet dat hij voor het laatst zal voorgaan. Na de voorbeden staat een gemeentelid op en loopt naar voren en zegt: 'gemeente ik wil graag de voorbeden met u vervolgen. En dan bidt hij voor deze ds. en zijn gezin. Hij doet dat niet op gezag van de kerkenraad, maar zeg ik met Frans Haarsma, hij is er toe bevoegd rechtstreeks door de Geest'.

Het is eigenlijk niets nieuws. Het staat al op de eerste bladzijde van de Bijbel. Daar wordt gezegd dat de mens geschapen is naar Zijn beeld en zijn gelijkenis. Dus als subject, niet als object.

God bekijkt de mens niet, maar kijkt hem aan, ziet hem. Zo worden mensen, alle mensen, mensen van aanzien. Prachtig komt dat tot uiting in de wijze waarop Joden hun doden begraven. Hij wordt gekist en direct wordt de kist gesloten. De boodschap is deze: We moeten elkaar aankijken, niet bekijken. Elk risico vermijden. Vandaar.

Het wordt al eeuwen beleden. Heel nadrukkelijk door Petrus. Hij typeert de gemeente niet als een gemeenschap van onmondigen, maar als een koninklijk priesterschap. Maar het kan alleen vorm krijgen als we vertrouwen hebben. Daarmee verandert ook de rol en plaats van de pastor. Hij/zij krijgt de kans zich te ontwikkelen tot dienaar. Ontbreekt het vertrouwen dan houden we de touwtjes graag in handen.

3). *Richt bij al onze activiteiten de aandacht op de essentie van kerk-zijn.* De kerk zegt Jaap Firet is een drama. Hij bedoelt daarmee niet dat het een bende is, maar dat er een centraal thema is dat in elke tijd en plaats opnieuw voor het voetlicht moet worden gebracht. Dat thema is samenkomen - waarmee een nieuwe gemeenschap ontstaat - die gericht is op de omgang met God en de dienst aan elkaar en de ander. De dienst die omvat: het goede nieuws vertellen en demonen rijven. Overal waar geloofsgemeenschappen opbloeien zien we de concentratie op deze twee elementen, de oplevende gemeenten binnen de Anglicaanse kerk in

Groot Brittannië zien als hun geheim - living the two great Commandments - de RKK in Poitiers die een prachtige vernieuwing meemaakt ziet als haar essentie, haar kern, prier et servir. En de Gemeenschap die binnen de evangelische kerk van Duitsland in het centrum van Heidelberg tot bloei komt ziet als haar kern: 'Diakonie und Beten'. De concentratie op gebed en dienst kenmerkten ook het eerste optreden van Paus Franciscus, direct al bij de zgn balkonscène. Daardoor werd hij - ook door niet-katholieken - herkend als kerkelijk ambtsdrager.

Als mensen samenkomen voor dienst en gebed ontstaat kerk. Waar werkgroepen zich concentreren op gebed en dienst, worden zij van werkgroep, kerkgroep. Ongeacht of die gemeenschappen zijn opgenomen in een kerkelijk register, en ongeacht hun juridische vormgeving. Ook een vereniging kan een kerk zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor de vereniging van diaconessen (opricht in 1836). De zusters komen samen voor de dienst aan de zieken, aan God en aan elkaar.

4). *Kijk met andere ogen en wees dankbaar.* Samenkomen in een positieve sfeer. Niet de problemen ontkennen, maar je beeld daardoor niet laten bepalen. Je omkeren en de werkelijkheid met andere ogen zien. Doen wat Paulus al aan beval. Heb oog voor het vele positieve. Dat is er. In elke gemeente en parochie. Let daar op en wees daarvoor dankbaar. Er zijn dus vijf bouwstenen voor vernieuwing: vertrouwen, ervaringsverhalen delen, respect voor mensen, de lijnen van de traditie doortrekken, met een positieve en dus dankbare houding in het leven staan. *Vijf bouwstenen, maar de meeste daarvan is het vertrouwen. Want dat is de basis die de overige elementen eerst mogelijk maken.* Zonder vertrouwen openen we ons niet voor God, elkaar en de vreemdeling. Zonder vertrouwen wagen we het niet elkaar onze ervaringsverhalen toe te vertrouwen, scheppen we geen participatie ruimte voor elkaar, worden we zo zeer door zorgen om het voortbestaan in beslag genomen dat we nauwelijks oog hebben voor waar het op aankomt: bidden en dienen.

Kortom, alle reden om Ds Karin van den Broeke nog eens te citeren: Vertrouwen, je niet door angst laten regeren.

Maar dan komt natuurlijk de vraag: Mooi allemaal, maar zijn al die prachtige waarden ook te realiseren? Ja zeker. Er is een weg en er is een type gemeente waarin deze waarden gestalte krijgen. Alsof het vanzelf spreekt. Eerst iets over de weg. Ook hier weer een twee sprong.

2. De weg van vertrouwen.

Er zijn twee wegen om tot vernieuwing te komen: de ene weg wil tot verbetering komen door problemen op te lossen, door pijnpunten weg te nemen. De andere streeft naar vernieuwing door zich te richten op het positieve en dat uit te bouwen. Het beslissende verschil met de weg van de probleemoplossing is dat we niet problemen centraal stellen, maar onze verlangens; niet de pijnpunten, maar onze aspiraties. Dat heeft vergaande consequenties, ook wat de sfeer betreft.

Laat ik dat even concreet maken. Veronderstel dat u deel uitmaakt van een liturgie groepje en dat u met elkaar streeft naar verbetering van de kerkdienst. U kunt kiezen uit twee wegen. Allereerst is er de weg van de probleemoplossing. Het is de weg die de dokter ook neemt. Op die weg speur je naar tekorten (waar zit de pijn?) probeert die te verklaren (diagnose) en probeert die weg te nemen (therapie). Die weg is onlangs ingeslagen door twee theologen van de PTHU. Zij analyseerden preken, signaleerden tekorten en zij nemen zich voor oplossingen

te bedenken. De diagnose liegt er niet om. ‘...er is verlegenheid ontstaan bij predikanten door het wegvallen van de oude kaders ...God spreekt tot ons door het Woord hoor je dan, maar die hoge inzet wordt vaak niet waargemaakt...er wordt bijvoorbeeld wel gezegd dat God werkte in de Bijbel, maar niet hoe hij dat nu doet... Er is zelfrelativering: wat je hier kunt vinden is ook elders te halen... (de onderzoekers verplaatsen zich in de luisteraar en constateren) je denkt als luisteraar na afloop wel eens: ben ik hiervoor nu gekomen?’ Kort gezegd er deugt weinig van de preken. De sfeer wordt ronduit deprimerend. De dominees maken er weinig van, gemeenteleden stellen onmogelijke eisen en de cultuur zit tegen. Er zijn dominees die in ingezonden brieven vertellen dat zij de neiging hebben er maar mee op te houden.

Wat ook opvalt is dat het proces alleen gedragen wordt door twee theologen. Zij spelen de rol van de dokter, de dominees die van de patiënt, zij het dat die niet met hun plasje maar met hun preek naar de doctor gaan.

De vraag is nu: kan het ook een beetje anders? Ja dat kan, dat is de weg van het vertrouwen. Het kardinale verschil is dat we nu niet uitgaan van het problematische, het negatieve, maar van aspiraties, het positieve. We concentreren ons niet op dat waar we minder van willen hebben (problemen), maar op waar we meer van willen zien, op positieve ervaringen. Het komt er op aan het thema waar we mee aan de gang gaan positief te formuleren. Dus bijvoorbeeld niet als thema stellen ‘de marginale positie van de kerk’, maar positief de kerk als ‘een licht voor de buurt’, niet ‘de terugloop van het kerkbezoek’, maar ‘inspirerende kerkdiensten’, niet de ‘kerkverlating’, maar ‘verbondenheid met de kerk’. Zo start de weg van het vertrouwen. Hoe loopt die verder? Daarover een paar korte opmerkingen. In mijn boekje gaat het uitgebreider en genuanceerder. Maar om u een idee te geven een paar opmerkingen. Toegepast op het thema kerkdienst waar ik zo juist over sprak, kan het als volgt gaan.

Stap 1 is het verzamelen van positieve ervaringsverhalen. Allen die willen worden uitgenodigd mee te doen. Gemeenteleden en ook anderen. Die positieve verhalen worden uitgelokt met een vraag als : ‘Vertel eens een topervaring met een kerkdienst. Wanneer zei u, jammer dat mijn kinderen, mijn vrienden, mijn burens, dit niet meemaken?’ Alleen al door het uitwisselen van die positieve ervaringen verandert de sfeer. We verwonderen ons over het vele goede dat ons gegeven is. Waarvoor we dankbaar kunnen zijn. Het elkaar toevertrouwen van positieve ervaringsverhalen sticht gemeenschap. Zij verwijzen niet naar het evangelie, maar maken zelf deel uit van het evangelie, zegt de bisschop van Cleveland. Evangelie staat immers voor het goede nieuws.

Dan *stap 2*, onderzoek met elkaar waardoor die topervaring kwam. Wie en wat maakten die mogelijk? We zijn nu op zoek naar wat in het Engels zo mooi heet: life giving forces. Dan komt *stap 3*: we formuleren met elkaar een droom, waarin al die leven brengende krachten de volle ruimte krijgen. Zo ontstaan geen luchtkastelen, maar realistische dromen. Zij zijn immers gebaseerd op ervaringen. ‘Het kan!’ Die dromen worden ook betrokken op het hart van het gemeente-zijn vanuit de vraag: brengt onze droom ons dicht bij God, elkaar en de wereld? Is die droom gericht op ‘servir et prier’, ‘beten und diakonie’, bidden en dienen? Kortom, past onze droom bij kerk? Vervolgens vragen we ons af wat er in de gemeente moet veranderen om die droom te realiseren. Dat is *stap 4*. Wat impliceert die droom voor de plaats en rol van de dominee, voor de rol van gemeenteleden, voor de gasten, voor de publiciteit, voor de manier van besluitvorming, de organisatie, wellicht, enzovoort. *Stap 5*, Besluit samen:

daar zetten we ons voor in. Spreek samen uit: Dat beloven we elkaar! Zet dat in een liturgisch kader. Ik bedoel eigenlijk, betrek God daarbij.

Er is natuurlijk over die positieve weg, die weg van vertrouwen nog veel meer te zeggen.

Maar hier beperk ik mij tot twee constatering.

1) Het eerste opvallende punt is dat de sfeer zo positief wordt. Gedeprimeerdheid maakt plaats voor opgewektheid. Hoe anders is dat wanneer we de weg van de probleem oplossing inslaan, zoals in het onderzoek waar Trouw uitgebreid over berichtte. Geen wonder zal Dian- Marie Hosking (hoogleraar organisatie wetenschap) opmerken. ‘Stellen we vragen over problemen, dan construeren we een wereld van problemen. Als we vragen stellen over mogelijkheden, construeren we een wereld van mogelijkheden’.

2) Alle vijf mooie bouwstenen waar ik mee begon keren hier terug: positieve sfeer, ervaringsverhalen, respect voor mensen en dus ook ruimte voor mensen - gemeenteleden en buitenstaanders - om mee te doen, bezoekers worden van onderzochten, tot onderzoekers, van object tot subject, ‘as it is in heaven’, concentratie op de essentie van het gemeente-zijn envertrouwen. Vooral dat. Zonder vertrouwen geen uitwisseling van ervaringsverhalen en geen ruimte voor mensen om hun gaven in te zetten.

3. Een nieuw type gemeente.

Naarmate die weg bewandeld wordt ontstaat geleidelijk aan een nieuw type gemeente. Hoe kan die er uitzien? Ook nu weer gaat het om een keuze tussen twee mogelijkheden: tussen angst en tussen vertrouwen. Weer kan ik de oproep van ds Karin van den Broeke citeren: ‘Vertrouw Laat u niet door angst regeren’. Dat leidt tot twee typen systemen die resp. als grondtoon hebben, bezorgdheid of vertrouwen. Voor die keuze staan niet alleen kerken, maar organisaties als zodanig, zelfs bedrijven. Hans Versnel onderscheidt twee typen die hij aanduidt als de Angelsaksische opzet en het Rijnlandse model. Het eerste gaat uit van wantrouwen, dat leidt tot behoefte aan controle die leidt automatisch tot hiërarchie. Het Rijnlandse model gaat uit van vertrouwen, dat schept ruimte schept voor creativiteit, en brengt ook een bepaalde structuur, organisatie met zich mee. Zo ook in de kerken. Hier gaat de keuze tussen de angstig bezorgde en de vertrouwensvolle kerk, of met Erik Borgman de zorgeloze gemeente.

De angstig bezorgde kerk richt al haar aandacht op *overleven* dat komt in de plaats van de *missie*. Zij wordt daardoor soms geheel in beslag genomen. De kerk, schreef iemand in Woord en Dienst, is blijer met de komst van jongeren dan met de komst van het Koninkrijk. Die bezorgdheid doortrekt alles. Die bepaalt soms ook het pastoraat (we moeten luisteren naar jongeren. Waarom? Omdat zij anders vertrekken) en diaconaat (een recente publ. heeft als probleemstelling: de kansen die diaconale presentie kan bieden aan krimpende kerk).

Pastoraat en diaconaat verliezen zo hun karakter. Die angst stempelt het hele systeem. Ook de evaluatie criteria. De beslissende vraag wordt: hoeveel mensen zijn er geweest? In de angstig bezorgde kerk probeert de leiding met behulp van macht het schip in de vaart te houden. Zij streeft dus naar *controle*, dat leidt noodzakelijkerwijs tot een bepaalde *structuur*, de bureaucratie. Deze leiding waardeert vooral mensen die volgen zonder vragen. Het *klimaat* wordt gesloten. Mensen uiten zich niet. Kritiek wordt gezien als deloyaal. De *omgeving* wordt gezien als bedreigend. De *sfeer* wordt somber.

Heel anders de vertrouwensvolle gemeente. Vertrouwen is niet maar één kenmerk, maar de *grondtoon* die doorwerkt in het hele systeem. Bevrijd van de zorg voor het voortbestaan wordt het mogelijk de aandacht te centreren op *de essentie* van het gemeente-zijn: de omgang met God en de dienst aan elkaar en de samenleving. ‘Prier et servir’, ‘Beten und Diakonie’. Mensen worden gezien als subject, zoals het bedoeld is, als mensen van aanzien, waaraan iets kan worden toevertrouwd. Dat bepaalt het klimaat. Door dat vertrouwen openen zij zich voor elkaar, worden dus creatief. De *leiding* laat zich door vertrouwen leiden en evolueert van baasje tot vroedvrouw die er niet op uit haar ideeën door te zetten, maar er naar streeft het beste dat er in de gemeente schuilt naar boven te halen. Dat bepaalt ook de *structuur*; die krijgt daardoor een conciliaire vorm, waarin de ronde tafel centraal staat. En de *sfeer* wordt opgewekt, hoopvol. Zonder dat we er iets voor hoeven te doen. Het gaat als met de geur van soep. Die maken we niet, die ontstaat. Dat bepaalt heel het functioneren. Vertrouwen geeft ook een nieuwe (of heel oude vulling) aan oude metaforen. Bijvoorbeeld de herder; die loopt niet voorop maar achter de kudde in zorg voor de achterblijvers (Nelson Mandela). De echte herder laat de handigste schappen voorop lopen. Vertrouwen stempelt het hele systeem. Ik werk dat nu niet verder uit. Dat gebeurt in mijn boekje.

Te mooi om waar te zijn? Ik hoor het u denken. Hoe die gemeente er in de praktijk uit kan zien komt helder aan het licht in het fusieproces van twee parochies in Rotterdam-Zuid. Het is een prachtig voorbeeld van een vertrouwensvolle gemeente. Ik noem deze parochie ook omdat daarover een inspirerend boekje is verschenen van de pastor Rob Lijesen ‘*Creativiteit als spiritualiteit. Het geheim van een herberg op Zuid*’. Alle factoren die ik noemde, keren hier terug, nu in een boeiende biografie van een gemeente. Je omdraaien, (van problemen naar kansen), concentratie op de kern van het gemeente-zijn - bidden en dienen - gewone mensen behandelen, niet als adressanten, maar als participanten (ook in de vieringen), gewone mensen transformeren in mensen van aanzien, openheid naar de buurt (waarvan een enkele keer misbruik wordt gemaakt, maar die dan toch gehandhaafd wordt), gemeenschappelijk overleg, en een opgewekte sfeer. Maar beslissend is het vertrouwen als grondtoon. Dat blijkt ook uit het lied dat bijna hun parochielied is geworden; ‘Onze vader verborgen’ met de slotregels:

*Van u is de toekomst,
kome wat komt.*

Zij zingen het niet te pas en te onpas, ‘maar’ - ik citeer ‘juist op momenten waarop we het heel even niet meer weten, als we geen woorden meer hebben’. Zoals in de viering na 11 september 2001. Voor jong en oud ‘lazen we het prachtige verhaal: “Dat is heel wat voor een kat, vind je niet?” Omdat het voor de kinderen een nogal lang verhaal was, speelde onze organist af en toe wat pianomuziek. Eerst droevige muziek, vervolgens kibbelmuziek en uiteindelijk muziek van geloof en vertrouwen. Hij speelde toen de melodie van *ons* lied. Wat er toen gebeurde, raakte me, gaf me koude rillingen. Heel zachtjes begon de kerk mee te neuriën en vervolgens heel zachtjes te zingen: “Van U is de toekomst, kome wat komt”. Het klonk als een geloofsbelydenis, maar voor mij was het een teken van een gezamenlijk gedragen spiritualiteit’.

Van dat vertrouwen getuigt ook de nieuwe naam die zij gekozen hebben en die met grote kleurige neon letters op de muur prijkt: ‘R.K. Parochie: De Emmaüsgangers’. Daaruit spreekt hun vertrouwen dat Iemand met hen gaat zoals destijds op de weg van Jeruzalem naar

Emmaüs. En dus: ontspan!

Dat prachtige verhaal van mensen van toen inspireert mensen van nu.

4. Een voorstel.

Beste mensen. Ik pleit voor het bewandelen van zo'n weg en het omvormen van de gemeente tot een vertrouwensvolle gemeente. Dat kan. Het is allemaal niet zo ingewikkeld, wel ongewoon. Niet al te lang over nadenken. Gewoon dóén. Begint eer gij bezint. Het is de moeite waard. Ja, het bewandelen van die weg en de vorming van zo'n vertrouwensvolle kerk is voor de wereld van levensbelang. Ik weet het, niet ieder is het daarmee eens. Er zijn immers in toenemende mate mensen die zeggen: spiritualiteit mooi, maar kerk hoeft voor mij niet. Zij doen mij denken aan mensen die van wijn houden, maar geen fles nodig denken te hebben. Daartegenover stel ik dat goede wijn een fles behoeft. Toegegeven, het blijft een riskante combinatie. We staan eigenlijk voor een dilemma. In de fles kan de wijn verzuren. Zonder fles kan de wijn vervluchtigen. Dat zien we in de praktijk, waarin het beeld van God steeds meer vervluchtigd. Er wordt zelfs gesproken van flirten met een God die niet bestaat. Dat doet mij denken aan de liefde bedrijven zonder geliefde. Nogal behelpen, lijkt mij. Voor mij is het duidelijk dat goede wijn een fles behoeft. Dus op zoek naar een fles waarin de wijn niet verzuurt.

Die functie heeft voor mij de weg van het vertrouwen en de vertrouwensvolle gemeente. Die wordt niet in beslag genomen door zorgen om haar voortbestaan, maar richt zich onbevangen op waar het allemaal om gaat: bidden en dienen. Zo'n kerk is niet als een spiegel die weerkaatst wat er in de wereld te koop is, maar fungeert als venster dat uitzicht biedt op een nieuw panorama.

Die gemeente houdt de goede wijn niet onder de kurk, maar schenkt die uit, royaal en om niet. Daar worden mensen vrolijk van. Zo'n kerk is voor de wereld van levensbelang. Daarom eindig ik met de slotzin van het woord vooraf, geschreven door Ds Wim Beekman: 'Wanneer de kerk op de plek waar wij leven, niet zou bestaan, dan zouden we haar op moeten richten. A religious mind is a joy for ever'.

Amen.

Jan Hendriks

* Jan Hendriks, *Goede wijn. Waarderende Gemeenteopbouw*, KOK, 2013

